

AFGEHAAKT OF AFGESCHREVEN? DETENTIE ALS ULTIEME VORM VAN SOCIALE EXCLUSIE

Auteur: Suzanne Tan, augustus 2024

Daders van criminele activiteiten of mensen die dreigen af te glijden richting criminaliteit, worden vanuit de re-integratiepraktijk vaak gezien als een moeilijke doelgroep. Werkgevers kiezen liever voor andere kandidaten en ook re-integratie dienstverlening richt zich meestal op cliënten die zelf om ondersteuning vragen en daar actief aan meewerken. Voldoen aan de voorwaarden en het nemen van eigen verantwoordelijkheid gaan nogal eens mis bij deze doelgroep. Tegelijkertijd weten we dat het hebben van werk, huisvesting en een id-bewijs belangrijke beschermende factoren zijn bij het voorkomen van recidive.

Ondanks toenemende inspanningen met betrekking tot de re-integratie van ex-gedetineerden dalen de recidive cijfers niet. Zowel de achtergrondkenmerken van volwassen daders als het recidivebeeld zijn in de periode 2008-2020 nauwelijks veranderd (Verweij e.a., 2021). Momenteel stromen jaarlijks ongeveer 27.000 mensen in en uit detentie. Bijna de helft van hen komt binnen twee jaar weer in aanraking met justitie en bijna 27% komt binnen twee jaar weer in detentie terecht (Doekhie, Koenraadt en Den Besten, 2024). Door de nieuwe wet Straffen en Beschermen zijn de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) van het ministerie van Justitie en Veiligheid en gemeenten nu verplicht om samen de zorg en dienstverlening voor deze groep te organiseren.

VOORKOMEN VAN DADERSCHAP DOOR INCLUSIE

Het vierjarige project Inclusie en Veiligheid van Avans Hogeschool is gericht op het voorkomen van (hernieuwd) daderschap via inclusie. We onderzoeken welke cruciale factoren van invloed zijn op het verbeteren van de dienstverlening aan deze risicogroepen¹.

We richten ons daarbij primair op het vergroten van de handelingshandigheid van coaches, klantmanagers, accountmanagers werkgeversbenadering van gemeenten en cliëntbegeleiders in penitentiaire inrichtingen. Het vergt nogal wat om deze onwillige en/of onmachtige doelgroep met soms zeer complexe problemen te laten voldoen aan de hoge eisen die

maatschappij en overheid aan burgers stellen. Voor clientfeedback op de dienstverlening hielden we uitgebreide interviews met 12 (ex-)gedetineerden, sommigen meerdere keren. Natuurlijk zijn er objectieve factoren die de re-integratie van ex-gedetineerden bemoeilijken, zoals een zeer krappe woningmarkt en wachtlijsten voor hulp. Dat zijn echter factoren waar sociale professionals en ook sociaalwetenschappelijk onderzoekers weinig aan kunnen veranderen. Wat we wel kunnen doen, is het professionele handelen in de sector onder de loep nemen en ons afvragen: doen we nu het goede?

De eerste twee jaar van het actieonderzoek zitten er op en er zijn al enkele conclusies te trekken. Wat betreft het leren van professionals lijkt de subjectieve laag van rolopvatting en overtuiging een veel grotere rol te spelen dan de objectieve laag van kennis en ervaring. Zie voor meer daarover de bijdrage van de collega's Spies en Romijn in dit nummer. Ook in de gesprekken met (ex-)gedetineerden was de beleving van de detentie veelvuldig onderwerp van gesprek. Als we gedetineerden vroegen naar hun behoeften, dan noemden ze soms heel andere zaken dan de praktische hulp waar de sector op inzet. We realiseerden ons toen dat we een concept van 'inclusie' hanteerden dat door de systeemwereld is bedacht, terwijl inclusie voor de doelgroep misschien iets heel anders betekent: ook je geïnccludeerd voelen heeft een subjectieve component. Waar hangt voor hen een gevoel van erbij horen vanaf? Als we hen willen helpen re-integreren, wanneer doen we het dan goed? Daar gaat dit artikel over: de behoeften en ervaringen van (ex-)gedetineerden met betrekking tot inclusie.

DIENTSTVERLENING GERICHT OP BESCHERMENDE FACTOREN

Nazorg voor langgestrafte ex-gedetineerden is van oudsher gericht op het op orde brengen van de belangrijkste beschermende factoren om recidive te voorkomen: een ID-bewijs, werk of opleiding, inkomen, schulden, woonruimte, sociale relaties. De veronderstelling is dat als mensen maar weer meedoen in de samenleving, ze die samenleving minder schade zullen berokkenen.

1: [Klik hier voor meer informatie over dit project.](#)

Onder criminologen worden de beschermende factoren ook wel de drie w's genoemd: 'woning, werk en wif' of soms, in een poging respectvoller te zijn 'woning, werk en wederhelft'. Die wederhelft valt buiten de organisatiekracht van de dienstverlening maar op de andere beschermende factoren wordt volop ingezet. Klantmanagers van gemeenten hanteren de leefgebiedenlogica: op welke leefgebieden zijn er problemen die moeten worden opgelost? Als het op alle leefgebieden goed loopt is de dienstverlening geslaagd. Doekhie, Koenraadt en Den Besten (2024) noemen dit instrumentele ondersteuning. Ondanks deze ondersteuning is er veel sprake van herhaald daderschap. De personen die in 2017 uit detentie stroomden hadden gemiddeld dertien eerdere justitiecontacten gehad. 44% van de ex-gedetineerden waren minderjarig ten tijde van hun eerste strafzaak (Verwey e.a., 2021). Een heel systeem van jeugdhulp en jeugdbescherming, justitiële jeugdinrichtingen, casemanagers in gevangenissen, reclasseringstoezicht en nazorg door gemeenten verhinderen terugval in de criminaliteit in veel gevallen dus niet. Om de dienstverlening te verbeteren wordt veelal ingezet op het beter laten aansluiten van de verschillende vormen van hulp en op het afstemmen van verantwoordelijkheden, zoals nu geregeld in de wet Straffen en Beschermen.

In ons onderzoek volgen we een aantal cliënten die de gevangenis verlaten op hun weg naar 'buiten'. Van deze 'klantreizen' willen we leren hoe de re-integratie dienstverlening door ex-gedetineerden zelf ervaren wordt. Waar lopen ze tegen aan, lukt het hen hun leven op de rit te krijgen, welke hulp krijgen ze en is dat ook wat ze nodig hebben? We hielden diepte-interviews met 12 (ex-)gedetineerden, die we vonden via het re-integratiecentrum van een Penitiaire Inrichting (PI) en via klantbegeleiders van twee gemeenten. We spraken hen tijdens hun detentie in een PI, tijdens een re-integratietraject als laatste onderdeel van hun straf of kort na hun vrijlating. We spraken hen 1 tot 3 keer en de interviews duurden vaak lang, tot ruim twee uur per gesprek. Tussendoor hielden we met degenen die buiten kwamen telefonisch contact (meestal via whatsapp). Overigens is dit deelonderzoek nog niet afgerond en gaan we na het verschijnen van dit themanummer door met het interviewen van degenen die we binnen spraken en nu buiten zijn.

VERSCHILLENDE MANIEREN VAN OMGAAN MET DETENTIE

Tot een gevangenisstraf veroordeeld worden is een ultieme vorm van (bewuste) sociale uitsluiting. Het proces van sociale uitsluiting en zelfuitsluiting is vaak al eerder begonnen: zeker stelselmatige criminaliteit komt niet uit de lucht vallen. Langdurige vrijheidsberoving kan echter gezien worden als een voorlopig sluitstuk van dat proces. Wat doet dat met mensen? Hoe verhouden gedetineerden zich tot die situatie?

We zagen onder onze respondenten grofweg vier verschillende 'types' die hun detentie op verschillende manieren ervaren, verschillende behoeftes en hulpvragen hadden en eenmaal buiten ook tegen andere zaken aanliepen. Onderstaande is geenszins bedoeld als wetenschappelijke indeling of een typering van gedetineerden in het algemeen. Daarvoor is het aantal respondenten veel te klein en bovendien hebben we alleen gesproken met degenen die met ons wilden praten (en dat zijn niet degenen die na detentie gewoon weer doorgaan met hun oude leven). Wat we er mee beogen is de diversiteit in de behoeften van gedetineerden schetsen, want om hen goed naar een leven zonder criminaliteit te begeleiden is het belangrijk om te weten wat ze nodig hebben en waarnaar ze verlangen.

De brave burger bijvoorbeeld, ambieerde nooit een criminele carrière en had een prima leven met werk, een woning, een gezin of relatie of vrienden. Zijn basis is in de bovenwereld². Hij is in de (financiële) problemen geraakt en het lukte hem niet om deze binnen de gewone mogelijkheden op te lossen. Hij dacht via het illegale circuit eenmalig een grote klapper te maken en zijn probleem daarmee op te lossen. Of hij is door een stomme actie min of meer per ongeluk bij criminaliteit betrokken geraakt. Hij heeft veel spijt en wil graag zo snel mogelijk terug naar zijn oude leven.

Als voorbeeld noemen we Angelo³. Hij had een baan, een huis en een fijn gezin met jonge kinderen. en ze leven goed. Angelo ziet het als zijn hoofdtaak om ervoor te zorgen dat het zijn gezin aan niets ontbreekt. Hij verdient lekker, maar voor extra inkomen gaat hij in de weekenden als zelfstandige aan de slag. Hij doet daarvoor een flinke investering. Door de pandemie komt zijn business echter geheel stil te liggen, terwijl hij de afbetaling van zijn investering doorloopt.

2. Criminologen betogen dat er geen sprake (meer) is van een gescheiden boven- en onderwereld: tekenend voor de huidige samenleving is juist dat de illegale en legale samenleving door ondermijning steeds meer verweven raken. Voor de versimpeling die een indeling altijd is gebruiken we het nog wel even.

3. Alle namen zijn gefingeerd en sommige details om herkenbaarheid te voorkomen bewust veranderd.

Als de schulden oplopen vraagt hij wat rond en komt dan bij zaken uit waarvan hij later zegt: *"in mijn hoofd probeerde ik het goed te praten, want dit was tenminste minder erg dan drugs"*. Nadat hij wordt opgepakt wordt hij in beperking gezet, wat betekent dat alle contact met anderen behalve de advocaat verboden is. Angelo: *"Je bent in shock, je weet niet wat je overkomt. Emotioneel ben je gebroken. Mentaal ben je helemaal gesloopt. Je weet niets, je krijgt geen informatie. Hoelang moet ik hier blijven? Wat gaat er gebeuren? Ze kunnen geen antwoord geven, want ze weten het niet. Ik ken iemand die 5 maanden in beperking heeft gezeten en die man zijn ziel was gewoon weg"*. In beperking zijn betekent ook apart luchten. Angelo: *"Als je dan mag luchten, dan moet je naar die witte container. Dat is dus gewoon een container waarin je op en neer mag lopen. Na een paar keer hoefde ik niet meer. Ik voelde me meer een dier dan een mens en dat zijn dingen die je de rest van je leven bijblijven"*.

Angelo gedraagt zich in de PI voorbeeldig en accepteert zijn straf omdat hij vindt dat hij fout zat. Misschien wil deze periode hem iets leren? Hij voelt zich erg schuldig naar zijn jonge vrouw toe: *"Ik heb haar opgezadeld met twee jonge kinderen en heel veel verantwoordelijkheden"*. Na zijn detentie wil Angelo minder hard werken en er meer voor zijn vrouw en kinderen zijn.

Wat betreft zijn re-integratie heeft Angelo geen opleiding, woning, uitkering, id-bewijs etcetera nodig. Waar Angelo het meest moeite mee heeft is om in de gevangenis de mens te blijven die hij was. Angelo vindt het erg dat ze steeds met dezelfde kruiden zoals peper, zout en paprikapoeder moeten koken: alles ruik en smaakt hetzelfde. Hij verlangt erg naar andere smaken en geuren, ook wat betreft de persoonlijke hygiëne. Angelo: *"Als je binnenkomt, heb je helemaal niks, Je krijgt alleen tandpasta, een zeepje en shampoo. Maar geen deo. Je ruikt gewoon dat iemand nieuw is! Weet je hoe erg ik het vond dat ik geen deodorant had? Ik deed zelfs zeep op mijn oksels. Ik geef anderen nu een deodorantje"*. Van nature is Angelo een aardige en vrijgevig vent. Hij vindt het lastig om hard te moeten zijn: *"Bepaalde mensen moet je op afstand houden door 'boos' te kijken. Sommigen willen in de situatie blijven en proberen hier andere mensen te vinden. Je medegedetineerde snapt je pijn, maar je moet een lijn vinden tussen kwetsbaar zijn en je niet kwetsbaar*

opstellen tegen anderen. Je wordt hier gekneed, je wordt vanzelf hard. Bijvoorbeeld: als je vrijgevig bent omdat je dat gewend bent, dan word je uitgebuit. Als je aardig bent dan word je een prooi". Het moeilijkst vindt hij het als hij terugkomt van verlof: *"Ik parkeer dan vrijwillig mijn auto en ik laat mij weer opsluiten. Daar heb ik echt heel veel moeite mee. Het ergste is dat je helemaal gefouilleerd wordt, je moet je uitkleden. Ik voel mij ontmenselijkt. (...) Er zijn hier mannen die daarom geen bezoek willen. Ik hoop dat anderen dit niet mee hoeven te maken."* En: *"Soms zegt een PIW er: ik ben blij dat je weer terug bent. Dat is heel apart"*.

De opportunist pendelt juist bewust heen en weer tussen de boven- en de onderwereld en kan zich in beide werelden prima handhaven. Deze calculerende burger heeft puur economische motieven en pakt dat aan wat hem het meeste oplevert tegen de minste inspanning. Hij is een top-netwerker, en zich terdege bewust van de risico's, die calculeert hij in. Detentie ziet hij als een tijdelijke onderbreking van zijn leefstijl. Eenmaal buiten pakt hij meteen de draad weer op.

Jeffrey bijvoorbeeld heeft voordat hij in detentie kwam altijd gewerkt in de glazenwasserij. Hij gebruikt sinds zijn 15e drugs maar handelt niet. Op zijn 23e komt hij vast te zitten voor doodslag. *"Ik kreeg toen 24 maanden in verband met voetbalgeweld. Ik had een jongen met de vlakke hand geslagen maar die is toen in coma beland. Is er wel uitgekomen maar niet goed zeg maar"*. Tijdens detentie kwam een vriend op bezoek die zei: nu heb je vastgezet en gaat het moeilijk voor je worden. *"Die persoon zei: mijn neef zit ook hier, leg effe contact, en zo ben ik de drugs ingerold. Dus ja detentie is eigenlijk een soort een uitzendbureau"*. Na detentie gaat hij aan het werk als 'een laborant' ofwel in de productie van synthetische drugs. Hij rolt wel vaker in dingen en daar kan hij eigenlijk niet mee zitten: hij neemt het leven zoals het komt. Jeffrey vertelt dat hij van het geld weinig over heeft gehouden. *"Ik had panden en alles. Ik was waarschijnlijk miljonair maar het zat niet in geld het zat in spullen. Ik had net 8 ton geïnvesteerd, daar zou dan 8 of 9 miljoen uitrollen. Dan zouden we alle drie 3 miljoen hebben en afscheid van elkaar nemen. Dat was de bedoeling. We gingen er wel vanuit iedereen wordt een keer gepakt dus dit was het laatste. Ik had wel al een huis voor mijn moeder opgeknapt en een zaak voor mijn zus gekocht. Met het nieuwe geld wilde ik wijken kopen om te wassen"*.

Ook Hicham's verhaal laat zien hoe de (zogenaamde) onder- en bovenwereld met elkaar verweven zijn. *"Ik heb buiten altijd, en dat klinkt raar misschien, naast de delicten die ik heb gepleegd, daar wist niemand wat van - ik pronkte niet, ik had geen dure auto of zo - contact gehouden met andere mensen. Ik heb een vriend, die werkt bij de FIOD en een die werkt voor de Officier van Justitie. Dit zijn allemaal jongens van vroeger, van school".* Hicham deed geregeld een drankje met hen. Hij groeit op in een liefdevol maar groot gezin. Het huis is altijd vol mensen. Hij wil graag een eigen huurwoning maar de gemeente kan hem daar niet aan helpen. *"De reclassering had gezegd: jij moet weg uit je oude buurt. En dat wilde ik ook, ik zei geef me een woning in Driebergen of zo! Ik had zeker weten de kans gepakt. Ik was 29 ik had een leuk vriendinnetje en ik wilde echt graag wat opbouwen. De gemeente zei: je moet je leven beginnen buiten je oude wijk. Ik: oké maar waar zijn de tools dan? Je hebt geen perspectief".* Hicham ziet het hebben van een eigen woning als preventie voor criminaliteit: *"Als je een eigen huis hebt dan ga je zuiniger met je geld om. En als je criminaliteit pleegt dan raak je je huis kwijt. Dat houdt je dan tegen. Met een eigen huis kun je ook een relatie starten. Een huis betekent een relatie en kinderen en heel stabiel en heel gelukkig".* De wachtlijsten zijn echter te lang. Net als Jeffrey weet Hicham dat hij een keer tegen de lamp zal lopen: *"Ik wist gewoon: ik ga hiertegen aanlopen".* En over wie dat tij had moeten keren: *"Een crimineel traject gaat zo: eerst heb je inbraak, dan komt plofkraak, daarna komen liquidaties. In het belang van de samenleving hadden ze mij moeten helpen".*

De overlever heeft wel veel hulp nodig op de diverse leefgebieden. Hij komt uit een sociaal zwak milieu en kent eigenlijk alleen de manieren van de straat. Hij wil wel uit de criminaliteit (want dat geeft gedoe) maar weet niet hoe. Heeft veel hulp nodig om te begrijpen hoe het in de gewone wereld werkt. Adviezen aan de overlever vallen niet in rijpe bodem want weet niet hoe het in de samenleving werkt.

Zo zat Mo op het VMBO in een grote stad, waar hij zich niet uitgedaagd voelde. Hij raakte teleurgesteld omdat hij niet naar HAVO/VWO mocht. Zijn interesse in school nam af en hij begon steeds meer op straat te hangen en te blowen. Zo kwam hij in aanraking met de criminele wereld. Mo: *"Het was te saai voor me dus ging ik andere dingen zoeken. Ik was gewoon boos dat ik geen VWO mocht doen. VMBO was geen uitdaging voor me. Dus ging ik andere dingen als uitdaging zoeken. Ik heb ADHD maar ik wist dat toen*

nog niet." Zijn eerste aanraking met de politie is op zijn 15e. *"Ik werd elke keer staande gehouden om niets, omdat ik Marokkaan was. Altijd smoesjes. Ik was het een beetje zat, ik dacht: ik heb hen niet nodig, ik heb niemand nodig. Ik ga gewoon mijn eigen geld maken. Mijn plan voor na school was om zo veel mogelijk geld te verdienen. Dat ik gewoon op mijn eigen benen kan staan en niemand nodig heb."* Er volgt – buiten het zicht van zijn familie om – een criminele carrière en in die wereld voelt hij zich onaantastbaar. Heel lang ging het goed: *"Je ziet jezelf als zakenman, je bent geld aan het binnenhalen. Je vermoordt niemand dus het zal wel goed zijn. Je kon mij niet uitleggen waarom het fout was om wiet te verkopen, want wanneer het in de coffeeshop ligt dan mag het wel. Als ze je maar niet pakken, dan is het goed. Zo was het."* In detentie krijgt Mo het echter op zijn heupen. Als op het huis van zijn ouders wordt geschoten is dat een kantelpunt. Ook al ging het hem voor de wind in de criminele wereld, één ding had hij niet: rust.

Mo wil het wereldje uit. *"Ik zei tegen mezelf dat ik het 5 jaar kan proberen, om het goede pad op te gaan. Dan kan ik altijd terug."* Het goede pad is echter nieuw en onbekend terrein voor hem: hoe werkt het daar? Mo krijgt te maken met een casemanager, een psycholoog, een klantmanager van de gemeente, een jobcoach, een begeleide werkplek en een reclasseringsambtenaar. Er zijn veel wisselingen en het duurt even voordat hij iemand vertrouwt. Hij wordt geplaatst bij een werkplek van de gemeente maar dat loopt niet zo goed omdat hij in conflict komt met de arbeidsbegeleider. Hij is dan ook blij als hij kan starten bij een opleiding ergens anders. Ook hier loopt hij tegen lastige situaties aan: het opleidingstraject dat voor hem te traag gaat, wrijving met andere mensen op de werkvloer. Mo zegt dat hij de taken en verwachtingen op de werkplek onduidelijk vindt. Er is te veel wisseling van personen of instructies. *"Er wordt van me verwacht dat ik mezelf uit kan leggen, maar dat heb ik nooit geleerd".* Hij ervaart de enkelband als stigmatiserend, en dit levert extra spanning op, en het is toch al zo spannend. Omdat hij te veel naar al zijn begeleiders belt zitten ze nu in 1 app-groep en geeft degene die er over gaat antwoord. Toch belt hij vaak eerst de klantmanager op als iets hem hoog zit, omdat hij haar nu eenmaal het meest vertrouwt. Mo heeft vooral faalervaringen op het rechte pad, terwijl hij succeservaringen op het slechte pad had. Uit de criminaliteit blijven blijkt nog niet zo makkelijk. Mensen geloofden niet dat hij echt was gestopt: *"Ik leek wel een uitzendbureau, mensen kwamen telkens om opdrachten vragen bij mij. Ik*

wilde eruit, maar mensen sleurden me telkens weer terug erin. Je komt een café binnen en mensen willen een deal maken, ze weten niet dat je dat niet meer doet. Dus kan je nergens meer komen eerst.” Mo heeft veel steun aan zijn neef die ook met heel veel moeite de criminaliteit achter zich heeft gelaten.

De korte lont heeft eerder emotieregulatie issues dan dat hij zich niet redt in het leven. Allerlei spanningen en frustraties bouwen zich op en op een dag loopt het bakje over en draait hij door. En begaat een moord. De korte lont ontkent of bagatelliseert zijn daad: hij deed het niet of het was de schuld van het slachtoffer. De korte lont heeft mogelijk irreële verwachtingen van het leven na detentie, want ook daarin moeten vooral anderen het beter doen.

Saif bijvoorbeeld is veroordeeld voor medeplichtigheid aan de moord op zijn vrouw. Hij ontkent betrokkenheid en zegt dat hij de kinderen naar school bracht en bij thuiskomst zelf de politie heeft gebeld. Saif: *“De mooiste jaren van hun leven heb ik gemist. Als je crimineel bent en als je zelf keuzes maakt, dingen doet, dan heb je er een heel andere kijk, heel andere idee over. Maar alles wat ik in 35 jaar had opgebouwd viel in stukjes uit elkaar. Alles is weg behalve mijn kinderen. Ik voel me als een stad in Oekraïne, helemaal gebombardeerd, er was een mooie stad maar nu is er niets meer”.* Voor de moord op zijn vrouw had Saif een mooie woning en een fijne baan. Hij zegt dat hij een harde werker is die zich nog nooit heeft ziek gemeld. In detentie wint een project dat hij opzet een prijs.

Saif komt na tien jaar bijna vrij en is helemaal niet tevreden over de hulp die hij bij zijn re-integratie heeft gekregen. Er lijken in de dienstverlening een aantal zaken niet goed te zijn gegaan. Hij had met penitair programma (PP) kunnen gaan, dan had hij met een enkelband op zijn verblijfadres kunnen leven en werken. Hij kende alleen niemand bij wie hij zich in kon schrijven, alleen een kennis die dan zou worden gekort op zijn bijstandsuitkering. De casemanager stelt voor om in plaats daarvan een begeleid wonen traject in te gaan, waarna hij sneller een eigen huis zou hebben. Saif wil maar één ding en dat is een huis om met zijn kinderen te wonen. Hij ziet af van het PP-programma en gaat voor het begeleid wonen traject dat dan een half jaar later zou starten. Dit wordt echter door de gemeente afgewezen omdat hij niets mankeert: hij is gewoon zelfredzaam. Voor het PP is hij dan te laat. Saif: *“Dus als ik straks vrijkom moet*

ik helemaal overnieuw beginnen. Ik vind dat wel een beetje tegenstrijdig met wat er beweerd wordt hier in Nederland. Ze willen dat je gaat re-integreren en dat er heel veel organisaties zijn die je helpen maar ik zie ze niet ... in juni ga ik naar buiten en ben met veel dingen bezig maar ik denk dat het een grote blauwe vuilniszak wordt en houdoe en bedankt bij de deur.... Als ik zelf naar buiten ga met een blauwe zak zonder iets, en ik heb nog 4 kinderen die niets hebben. Dat betekent dat de straf die ik gekregen heb al heb uitgezeten, maar de rest van ons leven blijven we gestraft worden. Er is geen mogelijkheid om mijn gezin te herenigen en een nieuwe start te maken. Daar zit ik eigenlijk mee.”

Na de dood van hun moeder worden zijn dan vier minderjarige kinderen uit huis geplaatst door jeugdzorg. Volgens Saif is zijn dochter op haar 18e door jeugdzorg met haar spullen op straat gezet. Nu, drie jaar verder, heeft ze nog steeds geen huis. Voor zijn tweeling van nu 19 jaar is een begeleid wonen project gevonden waar ze terecht kunnen. Alleen een van de kinderen studeert nog, de andere drie zijn gestopt door de situatie en hebben nu een uitkering. Saif is absoluut niet te spreken over de hulp aan zijn kinderen: *“Moeder is weg, vader is weg, kinderen hebben PTSS en heel veel andere ziektes maar zijn daarvoor nooit behandeld. Niemand heeft daar ooit iets aan gedaan. (...) Ik heb heel veel instanties gesproken, die mensen doen echt helemaal niks, echt over de rug van kinderen krijgen ze geld van gemeentes gewoon, en doen er helemaal niks voor.”* Zijn droom is terug te keren naar dezelfde gemeente, en een gezinshuis te krijgen. De gemeente heeft hem echter al laten weten dat de kinderen volwassen zijn dus dat zij niet onder een eventuele regeling met hem vallen. Saif: *“Als ik morgen een huis heb in gemeente ..., dan heb ik overmorgen werk, die heb ik al, dus dat is het probleem niet.” (..) “En ja dan zijn ze gewoon van die paar huizen ook af, en nu hebben ze allemaal uitkeringen. Eigenlijk wil ik dat ze gewoon straks een bijbaantjes hebben of school hebben. Of wat dan ook maar. Het moet wel, er moet wel iemand zijn die daarmee gewoon op een menselijke manier gewoon kijkt en kans geeft.” (..) “De gemeente gaat eraan voorbij dat de kinderen getraumatiseerd zijn, dat ze van een prachtig huis gewoon zijn weggestuurd naar een instelling. Ik wil ze in huis nemen toch een beetje opvoeden en begeleiden en weer de goede kant op gaan en die willen ook heel graag ... Ik red mezelf wel maar ik moet gewoon heel veel goedmaken met mijn kinderen die op zo jonge leeftijd zo iets meegemaakt*

hebben. Ik ben de enige familie in Nederland en ze zijn al 10 jaar aan het overleven en ze vragen al zo lang: papa wat is de bedoeling?”.

Kijken we naar de bovenstaande voorbeelden, dan lijkt Angelo vooral begeleiding nodig te hebben om wat hij meegemaakt heeft te verwerken. Ook zijn vrouw heeft een heel proces meegemaakt en is een stuk zelfstandiger geworden. De kinderen waren te klein om een vader thuis bewust mee te maken. Zij zullen na detentie een nieuw evenwicht moeten vinden. Jeffrey en Hicham weten zich wat betreft de leefgebieden ook goed te redden. Ze snappen hoe het systeem werkt en benutten dat ook, maar als het niet goed voor hen uitpakt regelen ze wat anders. Beiden hebben huisvesting gevraagd via de gemeente maar toen dat niet lukte hebben ze zelf op de vrije markt een (dure) huurwoning gevonden, Jeffrey via een pandjesbaas uit zijn schimmige netwerk en Hicham omdat een bemiddelde vriend met vaste baan bereid was garant te staan. Hicham vecht momenteel een beslissing van de woningbouwcorporatie aan, volgens hem grijpt hij door een fout van hen nu mis. Hij dreigt ook om bij de burgemeester voor de deur te gaan staan. Beide mannen helpen zichzelf sneller dan de dienstverlening kan. Het is zeer de vraag of betere dienstverlening hen op het rechte pad gaat houden.

Dat geldt waarschijnlijk wel voor Mo, die zichzelf vijf jaar heeft gegeven om een ander even te proberen. Hij wil echt graag uit de criminaliteit maar raakt steeds in conflict met mensen en organisaties. Mo heeft vertrouwen nodig en bemoediging. Dat hij één klantmanager vertrouwt en altijd mag bellen, en dat alle hulpverleners in een gezamenlijke app-groep

zitten lijkt hier de sleutel, samen met de constante steun van zijn neef. Zo gestroomlijnd loopt het niet bij Saif, die zowel voor als in detentie een harde en betrouwbare werker is en tot aan de moord geen problemen had of veroorzaakte. Kijken we naar alle problemen, hulp en kosten met betrekking tot zijn kinderen, dan lijkt het toewijzen van een gezinswoning alleen al vanuit economisch oogpunt een goed idee. Dit gaat echter tegen alle regelgeving in en het lijkt er niet op dat in deze zaak een uitzondering gemaakt gaat worden.

Doen we qua dienstverlening nu het goede? Deels zeker, omdat ex-gedetineerden vaak hulp nodig hebben om weer een bestaan op te bouwen. Tegelijkertijd kan er veel gewonnen worden om, voorbij de regelmodus, echt in gesprek te gaan met deze doelgroep. Om vanuit hun bril naar de werkelijkheid te kijken en vandaaruit te zien wat er echt nodig is voor inclusie.

LITERATUUR

J. Doekhie, R. Koenraadt & A. den Besten. (2024). Van bajes naar buiten. WODC, Ministerie van Justitie en Veiligheid

S. Verweij, N. Tollenaar, M. Teerlink & G. Weijters. Cahier 2021-21. (2021). Recidive onder justitiabelen in Nederland. Verslag over de periode 2008-2020. WODC, Ministerie van Justitie en Veiligheid

